

משתגעין ומתלהטין בתורת האור החיים הקדוש

פרשת מטות-מסעי

פנינים מובחרים מעבודים
ומתועתעים על פי דברי רבינו

פניני חיים

מוסר חיים לקח מהפרשה במשנת רבינו

בשמי"ח ראש - לזכות ידידנו הרד"ח רבי יהודה בן שרה מרים הי"ו וזו"ס

מ"ב פירושים על "בחקותי תלכו" כנגד תיקון הליכת האדם מ"ב מסעות בעולם

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד משה ואהרן (לג א).
יתבאר על פי דברי אנשי אמת שאמרו (זה"ק ח"ב קנז). שהליכת ישראל במדבר
היתה לברר ניצוצי הקדושה שאנס איש הקליעל החונה במדבר השמים, ששם קנה
מקומו מקום נחש שרף ועקרב ודרכו שם עדת ה' להוציא בלעו מפיו. והוא הטעם
שהיו ישראל חוננים במקום אחד שנה ובמקום אחר י"ב שעות, שהוא כפי מה
שצריך לברור הניצוצות שישנם במקום ההוא, וברור זה אין פח בעולם שיכול
עשותו, וזאת קדושה השלמה.

רבינו הקדוש מבאר על פי מה שכתבו אנשי אמת, שהליכת ישראל במדבר
היתה לברר ניצוצי הקדושה שנלקחו בידי כוחות הטומאה שמקום חנייתם
הוא במדבר השמים, והלכו שם עדת ה' כדי להוציא בולעו מפיו.

ורעיון נפלא מובא בספה"ק 'נחל יצחק' מדברי תורתו של כ"ק אדמו"ר
מזוטשקא זצ"ל על הפסוק "אם בחקותי תלכו", שם מתואר שבהיותו מוטל
על ערש דווי בתקופת חוליו סמוך לעת פטירתו, הוגד לפניו מפי נכדו כ"ק
אדמו"ר מזוטשקא שליט"א עפ"י הסיפור הידוע מרבינו האור החיים הקדוש
שנתחייב מן השמים לצאת לגלות בגלל שלא מחה על בזיונו של תלמיד אחד,
והגיע על שבת פרשת בחקותי לביתו של חכם גדול אחד ובאותו פרק חידש
את המ"ב אופנים שלו על הפסוק "אם בחקותי תלכו".

והחכם הגיד בכל סעודה מסעודות השבת י"ד אופנים על "אם בחקותי תלכו"
ששמע בפמליא של מעלה שאמרו אותן בשם הקדוש רבינו חיים בן עטר,
ורבינו הק' שישב אצלו מחה ואמר - חיים בן עטר... והחכם הגדול מחה על
בזיונו של הקדוש רבינו חיים בן עטר וכלא אותו בחדר אחד עד צאת השבת.
ולבסוף נתגלה אליו שרו של גיהנם והרעיש עליו על שמונע מרבינו הק'
לעשות הבדלה, כי הוא מנוע מלהבעיר אשו של גיהנם עד שיבדיל צדיק
הדור. מיד פייסו החכם ונתרצה לו רבינו הק' ואז הוגד לו מן השמים שנתכפר
לו ושוב אינו צריך ללכת בגלות.

והנה על פי דברי מרן הבעש"ט הק' שהביא בספה"ק דגל מחנה אפרים
(מסעי) וז"ל: "אך דע ששמעתי בשם אא"ז זללה"ה כי כל המסעות היו מ"ב
והם אצל כל אדם מיום הוולדו עד שובו אל עולמו... וזהו הפירוש "אלה מסעי
בני ישראל" וגו', שמשה כתב בתורה המסעות איך הם עומדים ברומו של
עולם מתחילת יציאת האדם מרחם אמו עד בואו לארץ החיים העליונה בלי
שידע האדם הדרך אשר ילך בה על פי ה"עכ"ל, כלומר, שעל כל אחד מוטל
לעבור מ"ב מסעות בחייו כדי להשלים את התיקון לנפשו, עכ"ת"ד. אולי
אפשר לומר שע"י המ"ב פירושים שחידש רבינו הק' באותה שבת, תיקן את
המ"ב מסעות שהיה צריך לנסוע בגלותו ולכן נפטר אז מן הגלות.

והוסיף הנחל יצחק על דברי נכדו שעפ"י יש לפרש דברי הכתוב "אם בחקותי
תלכו" שע"י הדברי תורה תוכלו לקיים תלכו - ללכת בגלות, שההליכה בדברי
תורה מתקנת את הנצרך תיקון במקום ההליכה בגלות.

בש"ם בצלאל - לע"נ הרד"ח משה שמואל ב"ר בצלאל ז"ל

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה
הדבר וגו' איש כי ידר נדר לה' (ל ב-ג).

קשה, מהי הכוונה "לאמר", אם הפירוש דראשי המטות
יאמרו לבני ישראל, היה צריך לומר "לאמר לבני
ישראל". ויש לפרש בדרך רמז, על פי מה שאמרו חז"ל,
דנשבעין לדבר מצוה, וכמו כן אמרו חז"ל במדרש,
דבועז נשבע ליצרו שלא יחטא בעריות, ועוד אמרו
בגמרא מסכת סנהדרין, אין "לאמור" אלא עריות. ובזה
יש לפרש, דהגם דאסור לישבע אפילו על אמת, מכל
מקום אם נודר כדי להימנע מחטא עריות הרמזו בתיבת
"לאמור" - אז מצוה שידור נדר לה'.

נקם נקמת בני ישראל מאת המדגנים אחר תאסף אל
עמיק (לא ב).

אמרו חז"ל, דמיתת משה רבינו היתה תלויה בנקמת
מדין, שרק אחרי נקמת מדין ימות. ויש לפרש הטעם
בזה, כיון דמשה רבינו נתרשל במעשה זמרי, וכמו
שאמרו חז"ל במדרש, וזה נחשב כחטא. לכן צוה
הקב"ה שעכשיו ינקום בעושי רשעה, ועל ידי זה יהיה
לו תיקון על מה שלא התנקם במעשה זמרי, ומסיים
רבינו וז"ל: "וזה מחסדי א-ל ואהבתו לידידיו, ינחם
במעגלי צדק".

מאת המדגנים (לא ב).

רבינו מדייק למה נאמר "מאת המדינים", ולא
"מהמדינים". ומפרש בזה, כי תיבת "את" בא לרבות
הנטפל להם, והוא בלעם שנהרג עימם, כמו שכתוב
בהמשך הפרשה "ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב".
ומוסיף רבינו בזה, שמיהר ה' לעשות ככה ולהענישו
יחד עם המדינים, למרות שהגיע שמה רק כדי ליטול
שכרו, ולא המתין להענישו כשישוב לארצו, אלא פרש
רשת לרגלו וצדו לחרב נוקמת.

הקצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו על מדין (לא ג).

קשה, מהי הכוונה "על מדין". ויש לפרש, דבשעה
שאדם עושה דבר מצוה וקדושה הרי שהוא "עולה", אך
כשחלילה חוטא הרי הוא יורד וכופף את נפשו וראשו
למטה. וכדכתיב "כי תשא את ראש בני ישראל", כי
אחרי שהחטא גרם לכפיפת הראש ולבחינת שפלות
וירידה, הוצרכו לנשיאת ראש. וזהו שאמר להם משה,
דעל ידי שהם ינקמו במדין, או אז "ויהיו על מדין" - שלא
תהיה בהם הטומאה שגרמה להם שיהיו שוים בדרגה
כמו מדין, אלא אדרבה, יהיו למעלה מהמדינים בדרגה.

בני ישראל שהתגברו על יצרם ראויים להיות לפני ה'

אֵל אֱהָל מוֹעֵד זָכְרוֹן וְגו' לִפְנֵי ה'. צִרְיָה לְדַעַת, לְמַה כָּתַב בְּסֹדֶר זֶה שֶׁהִפְסִיק בֵּין זָכְרוֹן הַמָּקוֹם וּבֵין מֵאֲמַר לִפְנֵי ה', שֶׁהִיא לֹא לֹמַר "אֵל אֱהָל מוֹעֵד לִפְנֵי ה' זָכְרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל", וְיִתְבָּאֵר הַכְּתוּב עַל פִּי מַה שֶׁאֲמָרוּ בְּמִסְכַּת פֶּלָה (פֶּרֶק שֵׁנִי) וְזֶה לְשׁוֹנָם, אָמַר רַב אֲחָא בַר יִשְׁשִׁיבָה, כָּל הַמִּפְנָה עֲצָמוּ מִן הָעֵבֶרָה [לֹא עֲשָׂאָה], אֲפִלּוּ הוּא יִשְׂרָאֵל רָאִי הוּא הַלְעֵלוֹת עוֹלָה כְּכֹהֵן גָּדוֹל עַל גְּפִי הַמִּזְבֵּחַ וְכו', עַד כָּאן. וְיָמָּה שֶׁלִּפְנֵינוּ כָּל כְּלֵי מַעֲשֵׂה שְׁהֲרִימוּ הַפְּקוּדִים הָיוּ מְהֻלָּלִים שֶׁפָּנּוּ עֲצָמוּ מִהָעֵבֶרָה, וְהַפְּלִים כָּאוּ מְגוּרָה הַדְּבָר, שֶׁאֲמָרוּ ז"ל (ש"ר פֶּסוּק שִׁנְיָה), שֶׁכָּף הָיָה מְנַהֵג בְּאוֹתָהּ מִלְחָמָה, כְּשֶׁהָיוּ מִפְּשָׁיִטִים תְּכַשִּׁיטֵיהֶם הָיוּ טָחִין פְּנֵיהֶם בְּטִיט וְרָפֶשׁ וְהָיוּ פוֹרְקִין נְזִמְיָהֶם מֵהֶם שֶׁלֹּא הָיוּ מְשֻׁמְּרִים, וְהָיוּ מֵה שֶׁנִּתְּקַנְּנוּ בָּהֶם שֶׁסָּמְךָ מֵאֲמַר לִפְנֵי ה' לְמֵאֲמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵלּוּ רָאוּיִם לְהִיט לִפְנֵי ה' כְּמֵאֲמַר רַב אֲחָא בַר יִשְׁשִׁיבָה וְהָיָה הַדְּבָר לְזָכְרוֹן (לֹא נִד).

רבינו מבאר שבני גד ובני ראובן הבינו שכונות משה שלא יזכו בארצם רק לאחר המלחמה, והם רצו שיזכו בה מיד בתנאי שיעברו, ולכן ביקשו "ואתנו אחוזת נחלתנו מעבר לירדן", והיינו, שנזכה באחוזת זו תיכף. ואכן משה הסכים עמם, וזו כוונת הכתוב (פסוק לג) "ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן" וגו', שזיכה להם הארץ מיד, על מנת שיקיימו את תנאם.

ומה שבני גד ובני ראובן הבינו כן בכונות משה, זה על פי המבואר לעיל (פסוק כח-כט) "ויצו להם משה את אלעזר הכהן ואת יהושע בן נון וגו'. ויאמר משה אליהם אם יעברו בני גד ובני ראובן אתכם וגו' ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחוזת", והבינו מלשון "ונתתם" שאלעזר הכהן ויהושע בן נון וכו' הם יהיו הנותנים, והיינו, שרק אז תתחיל הנתינה, אך רבינו לעיל (פסוק כט), ביאר שבאמת זיכה להם הארץ תיכף, אלא לפי שאין הנתינה מוחלטת אלא אחר קיום התנאי, לזה אמר "ונתתם", ועיין שם עוד.

והנה, בני גד ובני ראובן אמרו (פסוק יט) "כי לא נחל אתם מעבר לירדן והלאה כי באה נחלתנו אלינו מעבר לירדן מזרח", ופירש רש"י: כי באה נחלתנו. כבר קבלנוה בעבר המזרח, ע"כ. וביאר הרא"ם, שאין הכוונה שקבלוה בלא תנאי, אלא הכוונה שאחר שיקיימו תנאם אז יתברר שזכו בנחלתם למפרע. **אם כוונת משה בתחלה היתה שיוזכו בה מיד:** עוד כתב רבינו כאן, שאפשר שאכן באמת דעת משה היתה שלא יזכו בה כלל רק אחר קיום התנאי, אך כשראה חזק רצונם במעשה הטוב הסכים ונתנה להם תיכף ומיד.

וראה **בחזון יחזקאל** (תוספתא גיטין פ"ה ה"ו), שהביא מש"כ הרמב"ם (הלכות אישות פ"ו הלכה יז): "כל האומר מעכשיו אינו צריך לכפול תנאו". וכן כתב הר"ף במסכת גיטין (דף לו, ב). ובהשגות הראב"ד על הר"ף הקשה ע"ז, דהא גם מעשה בני גד ובני ראובן היה מעכשיו, דהא כתיב "ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן וגו', ויתן משה את הגלעד למכיר" וגו', ואע"פ כן הוצרך משה לתנאי כפול, ומוכח שאפילו האומר מעכשיו צריך לכפול תנאו. והחזון יחזקאל **מיישב** (כפירושו ה' של רבינו כאן), שדעת משה בתחלה היתה שלא יזכו בה כלל רק אחר קיום התנאי, ולכן הוצרך לתנאי כפול, ורק אח"כ הסכים משה לבקשתם ליתנה להם תיכף ומיד [ואכן אז כבר לא היה צריך לתנאי כפול, כדברי הרמב"ם והר"ף].

שיטת המלבי"ם שנתן להם הארץ במתנה מוחלטת בלא שום תנאי: והמלבי"ם ביאר באופן מיוחד יותר, שהם ביקשו שיתן להם ארץ הגלעד תיכף במתנה מוחלטת בלא שום תנאי, אלא בין ילכו למלחמה ובין אם לא ילכו תהיה הארץ שלהם, והם יתנו הבטחתם שיעברו למלחמה ומוצא שפתם בל ישנו. וביארו טעם בקשה זו, משום שקשה מאד על האדם לעשות לשם שמים מצוה שהוא מקוה לקבל על יד שחר וריוח תיכף, ואמרו למשה, שמכיון שבדאי מן הראוי שנעשה מלחמה זו בכונה הראויה רק לשם שמים, לא יתכן זה בעוד שאנו מקוים שע"י מלחמה זו נשיג מבוקשנו לזכות בארץ הזאת, ולכן צריך שתתן לנו ארץ הגלעד במתנה מוחלטת, ובזה יקל לנו לעשותה רק לשם שמים, כי אז אין לנו עוד פניה אחרת מתקוות שחר, אחר שכבר זכינו בארץ הזאת בכל אופן, וזו הכוונה באומרם "נעבור חלוצים לפני ה'", כלומר, לשם שמים בלבד, וזה לא נוכל לעשות רק אם "אתנו אחוזת נחלתנו מעבר לירדן", אם כבר נזכה באחוזת זו תיכף במתנה מוחלטת. ומשה קבל דבריהם, וכמו שמסיים הכתוב "ויתן להם משה" וגו', שנתן להם אחוזתם תיכף במתנה מוחלטת.

שיטת החתם סופר בזה: וכע"ז כתב **בחתם סופר** (על התורה כאן), שכונותם היתה על דרך המבואר לעיל, שביקשו שיתנתן להם הארץ תיכף במתנה מוחלטת בלא שום תנאי, כדי שיוכלו לעשות מלחמה זו בכונה הראויה רק לשם שמים. אך הוא מפרש שמשה לא הסכים עמם לגמרי, וכמו שהשיב להם (פסוק כט-ל) "ויאמר משה אליהם אם יעברו בני גד ובני ראובן אתכם את הירדן וגו' ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחוזת. ואם לא יעברו חלוצים אתכם ונאחזו בתוככם בארץ כנען", והיינו, שהסכים שיקבלו חלק בארץ גם אם לא ילכו למלחמה, אלא שאלו לא יקבלו חלקם בעבר הירדן כרצונם, אלא יקבלו "בארץ כנען", ומכל מקום זה יועיל שיוכלו לעשות מלחמה זו לשם שמים, כי ההבדל בין ארץ מקנה לארץ זבת חלב ודבש, אינו הבדל כל כך גדול, ומי פתי יעשה כזאת להשאיר ביתו וזרעו למשך י"ד שנה, ולמסור עצמו לסכנה במלחמה, עבור ריוח מועט כזה, וא"כ בקל תהיה כוונתם רק לשם שמים.

שיטת האומרים שלא זכו בעבר הירדן רק לאחר המלחמה: ונתבאר עד עתה דעת רבינו והעומדים בשיטתו, שמשה זיכה להם הארץ מיד, על מנת שיקיימו את תנאם, וכן דעת הראב"ד כמבואר. אולם דעת **המבי"ט** (קריית ספר, הלכות אישות פ"ו) והפנים **יפות** (ויקרא יד, לג) שלא זכו בה בני גד ובני ראובן עד אחר שיששו את הארץ, והתנאי לא היה 'מעכשיו' אלא שאחר שיקיימו תנאם אז יזכו בו.

וכ"כ החתם סופר (תורת משה דברים, כג ד"ה ויאמר ה' אלי רב לך), וביאר שם שמטעם זה לא חל עליה הקדושה עד שקיימו תנאם, והיינו לאחר י"ד שנה.

וזאת עלינו לדעת, כי הגם שאין אנו מבקשים שיהיו לנו נסיונות להתגבר עליהם, ואדרבה, מבקשים בכל יום 'ואל תביאנו לידי נסיון', אבל בנסיונות הבאים בהכרח, עלינו לזכור זאת, שהמתנה לה' היא דייקא ע"י שיש נסיון ומקום פיתוי ליצר ומתגברים עליו, וכמו שהיה אז במלחמת מדן, וע"י שיודעים זאת יקל הנסיון בעינינו.

אם זכו בעבר הירדן מיד, או רק לאחר המלחמה

ונענו בני גד וגו'. הִצְרָכּוּ לְהַחְזִיר הַדְּבָרִים, גַּם אֲמַר הַכְּתוּב "וַיַּעֲנוּ" וְלֹא אָמַר וַיֹּאמְרוּ, לְפִי שֶׁאֲמַר מֹשֶׁה "וַיִּנְתְּנָם לָהֶם", חֲשׂו שֶׁאֵזַר תַּתְּחִיל הַנְּתִינָה, לִזְוָה עֲנֵי וְאֲמָרוּ כִּי עֲבַרְתֶּם חֲלוּצִים הוּא דְּבָר שֶׁחֲבִיב לַעֲשׂוֹתוֹ בְּדָבָר מְלֶךְ שְׁלֹטוֹן וּמִלְחָמָת חוּבָה הִיא לָהֶם, וְהָיוּ אֹמְרֵי "אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֵל עֲבָדֶיךָ כֵּן נַעֲשֶׂה. נִחְנֶה נַחֲלֵץ חֲשִׁים", לִפְנֵי ה' לְהִלָּחֵם בְּאֻזְבָּיו, אֲבָל הַנְּתִינָה הִיא מַעֲשֵׂי, וְהָיוּ אֹמְרֵי "וְאֵתְנוּ אֲחֻזָּת נַחֲלָתְנוּ", וְהֵם לֹא הִבִּינוּ כְּנֶגֶת דְּבָרֵי מֹשֶׁה כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁנוּהוּ, וְלִזְוָה תַּכְף נָתַן לָהֶם וְכֹה גִלָּה דַּעַתוֹ כִּי כְּנֶגְתּוֹ בְּמֵאֲמַר "וַיִּנְתְּנָם לָהֶם" הִיא בְּיָדָם כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי (לב לא).

רבינו מבאר שבני גד ובני ראובן הבינו שכונות משה שלא יזכו בארצם רק לאחר המלחמה, והם רצו שיזכו בה מיד בתנאי שיעברו, ולכן ביקשו "ואתנו אחוזת נחלתנו מעבר לירדן", והיינו, שנזכה באחוזת זו תיכף. ואכן משה הסכים עמם, וזו כוונת הכתוב (פסוק לג) "ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן" וגו', שזיכה להם הארץ מיד, על מנת שיקיימו את תנאם.

ומה שבני גד ובני ראובן הבינו כן בכונות משה, זה על פי המבואר לעיל (פסוק כח-כט) "ויצו להם משה את אלעזר הכהן ואת יהושע בן נון וגו'. ויאמר משה אליהם אם יעברו בני גד ובני ראובן אתכם וגו' ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחוזת", והבינו מלשון "ונתתם" שאלעזר הכהן ויהושע בן נון וכו' הם יהיו הנותנים, והיינו, שרק אז תתחיל הנתינה, אך רבינו לעיל (פסוק כט), ביאר שבאמת זיכה להם הארץ תיכף, אלא לפי שאין הנתינה מוחלטת אלא אחר קיום התנאי, לזה אמר "ונתתם", ועיין שם עוד.

והנה, בני גד ובני ראובן אמרו (פסוק יט) "כי לא נחל אתם מעבר לירדן והלאה כי באה נחלתנו אלינו מעבר לירדן מזרח", ופירש רש"י: כי באה נחלתנו. כבר קבלנוה בעבר המזרח, ע"כ. וביאר הרא"ם, שאין הכוונה שקבלוה בלא תנאי, אלא הכוונה שאחר שיקיימו תנאם אז יתברר שזכו בנחלתם למפרע. **אם כוונת משה בתחלה היתה שיוזכו בה מיד:** עוד כתב רבינו כאן, שאפשר שאכן באמת דעת משה היתה שלא יזכו בה כלל רק אחר קיום התנאי, אך כשראה חזק רצונם במעשה הטוב הסכים ונתנה להם תיכף ומיד.

וראה **בחזון יחזקאל** (תוספתא גיטין פ"ה ה"ו), שהביא מש"כ הרמב"ם (הלכות אישות פ"ו הלכה יז): "כל האומר מעכשיו אינו צריך לכפול תנאו". וכן כתב הר"ף במסכת גיטין (דף לו, ב). ובהשגות הראב"ד על הר"ף הקשה ע"ז, דהא גם מעשה בני גד ובני ראובן היה מעכשיו, דהא כתיב "ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן וגו', ויתן משה את הגלעד למכיר" וגו', ואע"פ כן הוצרך משה לתנאי כפול, ומוכח שאפילו האומר מעכשיו צריך לכפול תנאו. והחזון יחזקאל **מיישב** (כפירושו ה' של רבינו כאן), שדעת משה בתחלה היתה שלא יזכו בה כלל רק אחר קיום התנאי, ולכן הוצרך לתנאי כפול, ורק אח"כ הסכים משה לבקשתם ליתנה להם תיכף ומיד [ואכן אז כבר לא היה צריך לתנאי כפול, כדברי הרמב"ם והר"ף].

שיטת המלבי"ם שנתן להם הארץ במתנה מוחלטת בלא שום תנאי: והמלבי"ם ביאר באופן מיוחד יותר, שהם ביקשו שיתן להם ארץ הגלעד תיכף במתנה מוחלטת בלא שום תנאי, אלא בין ילכו למלחמה ובין אם לא ילכו תהיה הארץ שלהם, והם יתנו הבטחתם שיעברו למלחמה ומוצא שפתם בל ישנו. וביארו טעם בקשה זו, משום שקשה מאד על האדם לעשות לשם שמים מצוה שהוא מקוה לקבל על יד שחר וריוח תיכף, ואמרו למשה, שמכיון שבדאי מן הראוי שנעשה מלחמה זו בכונה הראויה רק לשם שמים, לא יתכן זה בעוד שאנו מקוים שע"י מלחמה זו נשיג מבוקשנו לזכות בארץ הזאת, ולכן צריך שתתן לנו ארץ הגלעד במתנה מוחלטת, ובזה יקל לנו לעשותה רק לשם שמים, כי אז אין לנו עוד פניה אחרת מתקוות שחר, אחר שכבר זכינו בארץ הזאת בכל אופן, וזו הכוונה באומרם "נעבור חלוצים לפני ה'", כלומר, לשם שמים בלבד, וזה לא נוכל לעשות רק אם "אתנו אחוזת נחלתנו מעבר לירדן", אם כבר נזכה באחוזת זו תיכף במתנה מוחלטת. ומשה קבל דבריהם, וכמו שמסיים הכתוב "ויתן להם משה" וגו', שנתן להם אחוזתם תיכף במתנה מוחלטת.

שיטת החתם סופר בזה: וכע"ז כתב **בחתם סופר** (על התורה כאן), שכונותם היתה על דרך המבואר לעיל, שביקשו שיתנתן להם הארץ תיכף במתנה מוחלטת בלא שום תנאי, כדי שיוכלו לעשות מלחמה זו בכונה הראויה רק לשם שמים. אך הוא מפרש שמשה לא הסכים עמם לגמרי, וכמו שהשיב להם (פסוק כט-ל) "ויאמר משה אליהם אם יעברו בני גד ובני ראובן אתכם את הירדן וגו' ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחוזת. ואם לא יעברו חלוצים אתכם ונאחזו בתוככם בארץ כנען", והיינו, שהסכים שיקבלו חלק בארץ גם אם לא ילכו למלחמה, אלא שאלו לא יקבלו חלקם בעבר הירדן כרצונם, אלא יקבלו "בארץ כנען", ומכל מקום זה יועיל שיוכלו לעשות מלחמה זו לשם שמים, כי ההבדל בין ארץ מקנה לארץ זבת חלב ודבש, אינו הבדל כל כך גדול, ומי פתי יעשה כזאת להשאיר ביתו וזרעו למשך י"ד שנה, ולמסור עצמו לסכנה במלחמה, עבור ריוח מועט כזה, וא"כ בקל תהיה כוונתם רק לשם שמים.

שיטת האומרים שלא זכו בעבר הירדן רק לאחר המלחמה: ונתבאר עד עתה דעת רבינו והעומדים בשיטתו, שמשה זיכה להם הארץ מיד, על מנת שיקיימו את תנאם, וכן דעת הראב"ד כמבואר. אולם דעת **המבי"ט** (קריית ספר, הלכות אישות פ"ו) והפנים **יפות** (ויקרא יד, לג) שלא זכו בה בני גד ובני ראובן עד אחר שיששו את הארץ, והתנאי לא היה 'מעכשיו' אלא שאחר שיקיימו תנאם אז יזכו בו.

וכ"כ החתם סופר (תורת משה דברים, כג ד"ה ויאמר ה' אלי רב לך), וביאר שם שמטעם זה לא חל עליה הקדושה עד שקיימו תנאם, והיינו לאחר י"ד שנה.

מאות מגדולי שיעור ודברי תורה האו"ה החיים הקדושים מעידים:

עם הספר 'כל הכתוב לחיים' המכיל אלפי ביאורים מגדולי הדורות על ספר 'אור החיים' הקדוש, מרגישים 'שיתקו' ועריכות' בדברי האור החיים הקדוש, ומגלים צפונות ונפלאות בחזון הקדושה, עד במדי ש'ששתגשג' ומתלהטין אחריה.

להשיג בכל חמיות הספרים, או בקו 'המורשת' 0733-743.620

מתיקנות ועריכות שוב התורה

עבדים לעבדי ה'

נטל את המשימה על עצמו. רבנו מזכירו לשבח בהקדמתו ל'אור החיים' בזה הלשון:

ואף גם זאת אנסתני הבושה מהם כעל כל הטובות קדומות, ויקרו מלין בפי לומר להם באלה חפצתי. והנה איש לנגדי, אזור או"ר במתניו, אוהב ה' וחונן אוהביו בחיבה רבה, תהיה משכורתו מעם ה' שלמ"ה, אלופ"י ומיודעי, ולקח המשרה על שכמו. ההוא אמר ועשה, והיה לי לפה למשיב נפ"ש כי באלה חפצתי, להדפיס כל הכתוב לחיים בתורת אלוקים.

גם כאשר ביקש רבנו למסור לבית הדפוס את ספרו 'פרי תואר', היה זה רבי שלמה אלוף שפנה לאחד מבעלי היכולת והתרימו בעילום שם על כל עלות ההדפסה, כאשר כתב רבנו בהקדמתו:

והראני ה' נס בחיבור זה, שהגם שאולת יד ואפס כסף להזיל להעלותו על מזבח הדפוס, העיר ה' רוח נדיבה איש ישר תמים בדרכיו, מיחידי ק"ק ליאורני יע"א אשר לא הכרתיהו ולא ידעתי מהותו, ומעצמו נשאה ונדבה רוחו אותו, ושלח לי שליח לאמר שקיותה נפשו עשות דבר שיהיה לי בו נחת רוח. והיו דבריו עם איש אמונים, הוא ידיד נפש יקר רוח איש תבונות מלא דעת וחכמה כהה"ר שלמה בכה"ר יצחק אלוף ה' ישמרנו, ההוא גילה אזנו כי חשקי להדפיס חידושים שחדשתי על דיני יורה דעה ונחת רוח גדול הוא לי להמציא לי ממון שיעור ההדפסה, ובזריות גדולה מיהר הנדיב עשות הדבר. וחפץ היה שלא להראות עצמו לי שלא אחזיק לו טובה על הדבר, שלא להביאני לידי מיחוש בושה. עוד שאל וחילה פני שלא להעלות על ספר זכרונו, כי לא רצה כי אם עשות משפט באהבת חסד, תהי משכורתו שלמה מעם ה'. הראני ה' בזה כי חפץ בחיים ובתורתו והעיר את רוח הנדיב אשר לא הכירני גם תמול גם היום, אין זה אלא מעשה ה' ברוך הוא ויתרומם הוד יחודו המשגיח והמנוסס הלכות אמת.

רבי שלמה לא התברך בנכסים רבים, וככזה לא נמנה בעצמו על חברי ועד 'מדרש כנסת ישראל', אך גם לאחר שרבנו עלה לארץ ישראל, ואף לאחר שנסתלק לישיבה של מעלה, לא פסק מלדאוג לישיבה ולחכמיה.

תלמידים, שם הא' ר' דוד חסאן ושם השני ר' שם טוב גבאי - וביום טוב של חג השבועות שנת ה'תצ"ט ירדו מלאזאריטו ובא לבית הכנסת, וכבר יצא שמו בכל העולם מחסידותו ומרוב חכמתו. ונתנו לב העם הזה ע"ק (= עם קדוש) על עסקיו. ומרוב ענוותנותו לא גילה שבסיבת הגלות המצויה במערב ירד מנכסיו כל כך שלא נשאר בידו מאומה. והקדוש ברוך הוא ברחמיו, שלא רצה לעזוב את הצדיק הזה, נתן בלב נדיבי עם שיתנו לו מה שצריך למוזנותיו. וזכיתי גם אני להיות עם המעשים, ודברתי עם קרובי ואהובי. וכך עשה גם כן ידיד נפשי אהובי כה"ר שלמה אלוף, ות"ל עלה בדינו פ' לכל חודש. וכדי שלא לבייש העניו הזה, אמרנו לו שימנה ב' גבאים לגבות מהמתנדבים ולהעלותו בידו על ידיהם. ומינה להגביר היקר והנעלה רפאל במוהר"ר עמנואל אירגס, עמי הצעיר משה בלא"א שלמה פראנקו ז"ל. ועשינו שטר, שכל מי שרוצה לחתום. ואלו הם החתומים במצוה הזאת, ה' ישלם פעלם אכ"ר". בהמשך, פירט רבי משה את רשימת הנדיבים התומכים ברבנו בתמיכה חודשית קבועה, וציין: "ותהי ראשית הצדקה ראש חודש תמוז".

לא הסתפק רבי משה בכך, וביקש מרבנו שיאות לקבלו כתלמיד, כאשר תיאר: "וביקשתי מכבודו להיות מאוכלי שולחנו, וזכיתי ללמוד עמו ג' חודשים". היה רבי משה מתאבק בעפר רגלי רבנו ושותה בצמא את דבריו, ולרוב חיבתו ומתיקותם התאמץ ושקד להעלות על גבי הכתב את דרשותיו. לאחר שנסע רבנו מליוורנו לארץ ישראל, הפקיד רבי משה את רשימותיו בידי סופר אומן, שהעתיק וערך את הדרשות וסידר מהן את הספר 'מאור החיים' (ראה הקדמת המו"ל, רבי אברהם הלוי שישא, ל'מאור החיים' [לונדון תש"כ], שהוכיח מתוך השינוי בכתב היד, שהספר עצמו הועתק וסודר מחדש, בעוד רישומים תיעודיים נותרו בכתב ידו של רבי משה פראנקו).

רבי שלמה אלוף ז"ל

משפחת אלוף, אף היא מן החשובות בקהילת ליוורנו היתה, ואחד המיוחדים בבניה התקרב לרבנו והסתופף בצלו. בעיקר רב חלקו של רבי שלמה בהדפסת ספרי רבנו, והוא שגייס את הכסף שהיה נחוץ לרבנו לצורך הוצאתם לאור. רבנו בעצמו, לגודל ענוותנותו, התבייש לבקש תרומות להדפסת חידושי תורתו, ורבי שלמה

לא רבים הפרטים שנותרו אודות האישים הדגולים, עושי דברו של רבנו שפעלו לצדו, אך מן המעט שנותר ישורטטו מעט קוים.

רבי משה פראנקו ז"ל

סמוך לבוא רבנו לליוורנו, משודע כי צדיק בא לעיר והוא הודה זיווה והדרה, נרתם רבי משה פראנקו בכל מאוודו והעמיד עצמו לשירות רבנו.

מן הנכבדות והעשירות שבמשפחות ליוורנו היתה משפחת פראנקו, ומתוכה עמדו כמה תומכי תורה מובהקים שנפשמם שאלה: מי יתן לי תלמיד חכם ואכבדנו. מן הנראה שגם אביו, רבי שלמה פראנקו, היה חביב על שרי התורה בליוורנו, שכן בספר השירים של הגאון רבי מלאכי הכהן זצ"ל, רבה הראשי של העיר, מובא שיר שחיבר "לנישואי משה בן שלמה פראנקו עם רחל בת אברהם נונים".

בהקדמת הגאון רבי יהודה עייאש זצ"ל - שעלה מאלג'יר לארץ ישראל והתעכב בליוורנו בין השנים תקט"ז-תק"יח - לספרו 'בני יהודה', הרחיב בתיאור הכבוד והיקר שמנחילים יהודי ליוורנו לחכמי תורה הנקלעים למחיצתם, ובדבריו נקב בשם והפליג בשבחו של רבי משה חיים פראנקו, שהעמיד לו תמיכה חודשית קבועה וסייע לו בהתקנת ספרו לדפוס. גם בהסכמת הרב חיד"א זצוק"ל ל'שו"ת ארח לצדיק', להגאון רבי אברהם חיים רודריגיס זצ"ל (ליוורנו תק"מ), אנו מוצאים שהוא מזכיר לטובה את הגביר רבי משה חיים פראנקו [אין זה רבי משה פראנקו שהיה איש אמונו של רבנו, שהוא שם אביו רבי שלמה ואילו בהקדמה ל'בני יהודה' מופיע שם אביו רפאל אברהם]. ואולי קשר משפחתי היה ביניהם, שכן ברשימת התומכים ברבנו שגייס רבי משה פראנקו הובא שמו של 'רבי רפאל בן אברהם פראנקו' וכן שמות שני בניו של רבי משה, רבי יוסף ורבי רפאל, ומכאן שהשם 'רפאל' היה מקובל באותה משפחה.

כבר בראש חודש תמוז תצ"ט (כשלושה שבועות לאחר שהגיע רבנו לליוורנו, בחג השבועות), הספיק רבי משה פראנקו לאסוף סכום נאות מכמה עשירים בתור תמיכה ראשונית, כאשר תיאר בהקדמתו ל'מאור החיים' (קובץ הדרשות שרשם מפי רבנו): "בהיות שבא במחננו קדוש החכם השלם הרב הכולל כמוהר"ר חיים ׳ן עטר - עם ב' נשיו וב'

אלפים כבר נושעו
בזכות תרומתם למען האור החיים הקדוש
והפצת ספריו הקדושים

קנה לעצמך זכות אצל האור החיים הקדוש
מוקד הנישועות: 0733-713-620

ישיבת אור החיים הקדוש

ישיבת אור החיים הקדוש

אם שייך 'נדר' סתם על עשיית איזה דבר

פי ידר. נדר סתם, נדר יגיד על המעשה שנדר ללכת למקום פלוני או לעשות איזה דבר (ל ב).

כתב הג"ר אברהם בייק בעמ"ס בכורי אביב (בהגהותיו על האוה"ח, נדפס בקובץ תל תלפיות חב"ד, קובץ ב' עמ' 12) דצריך עיון, שהרי מדברי הגמ' בנדרים (ב, ב) בביאור החילוק בין נדר לשבועה, מבואר להיפך. דשם מבואר שמהות הנדר היא החלת איסור נדר על החפץ, מה שאין כן שבועה, שלא החפץ נאסר בשבועה, אלא האדם אוסר את עצמו שלא לאכול את החפץ. וא"כ לא שייך לעשות נדר ללכת למקום פלוני, וכמו שכתב להדיא הר"ן (שם ח, א ד"ה והלא מושבע) שלא שייך לידור לעשות איזה דבר, וצ"ע.

סג סג סג

אם עצת בלעם היתה גם להחטיאם בפעור

הן הנה וגו' בדרב בלעם (לא, טז).

צריך לדעת פגנת אומרו "הן הנה", עוד למה הציף לומר "בדרב בלעם וגו' על דבר פעור", ויתבאר הדרב בהעיר למה שגגו פינחס וצדיקי עליון שהלכו עמו בדרב זה.

אכן פינחס ואנשי הצבא דנו ופטרם מטעם שהנשים כפופות הן לבעליהם ולאבותיהם ואנוסים המה, והן האדון משה רבנו עליו השלום הרגיש שמטעם זה החיו אותם וצא בטענה הנשמעת ואמר, בשלמא אם לא היו עושים אלא מעשה הזנות, שצא להם עליו מצות גדוליהם יש לדון אותם לזכות, אלא שהם עשו מעצמן מעשה אחר, מה שלא ציו אותם גדוליהם, שהוא מעשה פעור שצאמר רז"ל (סנהדרין קו.) שהיו מוציאים להם צורת פעור ואומרים להם השתחוה לזה ותהיה נשמעת לו, נמצא שמכשול עבודה זרה היה מהם, והוא אומרו הן הנה, פרוש, מדנפשים, היו סבה לכני ישראל בדרב בלעם וגו', פרוש, באמצעות סבת עצת בלעם שיעצם להפקיר בנותיהם לזנות (לא טז).

רבינו מבאר הטעם ששגגו פינחס וצדיקי עליון שלא להרוג הנשים, משום דאמנם הם החטיאו בפועל את בני ישראל בזנות, אבל אנוסות המה, שכפופות הן לבעליהם ולאבותיהם שציו אותם על כך. ועל זה השיב משה, דאכן אנוסות המה לגבי חטא הזנות, אבל אינן אנוסות לגבי חטא עבודה זרה שלא ציו אותם על כך, ועשו כן מעצמן. והיינו, דעצת בלעם היתה רק להחטיאם בזנות, אלא שהנשים מעצמן הוסיפו להחטיא את בני ישראל בעבודה זרה.

ובהגהות ברוך טעם כתב: יעויין לשון רש"י בפרשת פינחס על הפסוק "על דבר פעור". וכוונתו, שרש"י (כה, יח) כתב: "כי צוררים הם לכם וגו' על דבר פעור". שהפקירו בנותיהם לזנות, כדי להטעותם אחר פעור, ע"כ. ומבואר, שכוונת הגדולים שהפקירו בנותיהם לזנות היתה כדי להטעותם אחר פעור, משמע שציו אותם על כך.

ובאמת כך כתב הרמב"ן (כה, א. ובפסוק יח) להדיא, כי זקני מדין חשבו המחשבה הרעה הזאת, והם נתנו עצה זו למואב שתזנינה בנותם עמהם ויצמידו אותם לבעל פעור להדיחם מעל השם.

סג סג סג

נערך מתוך שיעורי אוה"ח הק' מאת הרה"ח יהודה וייס שליט"א

סג סג סג

מסידות ותיקון נפשו של משה רבינו ב'מלחמת מדין'

מיתתו של משה רבינו היתה תלויה ועומדת ב"מלחמת מדין", כי היה צריך לתקן הפגם על שנמנע מלפגוע הוא בעצמו בזמרי בן סלוא שחטא עם המדינית. ועל ידי שיצא למלחמת מדין, למרות שידע שמיתתו תלויה בזה, יהיה לו תיקון על חטא זמרי.

כלומר: מה שנמנע מלנקום בעצמו בזמרי בן סלוא, יתכפר ויתוקן לו על ידי שהוא בעצמו יהיה ממונה על סדר המלחמה במלחמת מדין, ויהיה לו תיקון במה שהוא עכשיו מתנקם במדיינים, שהם גרמו גם את החטא של זמרי בן סלוא, שהרי כזבי בת צור היתה מהמדיינים.

ואכן עשה כן משה רבינו ומסר נפשו לצאת למלחמת מדין, למרות שידע שעל ידי כן ימות, ובלשון קדשו של רבינו: כי הוא מוסר נפשו ממש על הדבר שהגם שידוע שבאמצעות כן ימות, אין לך קיום מצות "בכל נפשך" כזו.

ועל ההזדמנות שנתן לו הקב"ה לתקן חטא זמרי קודם פטירתו, כותב רבינו וזה לשון קדשו: "וזה מחסדי א-ל ואהבתו לידידי, ינחם במעגלי צדק".

(פרק לא פסוק ב)

סג סג סג

תנאי להצלחה במלחמה נקיות ממחשבת עריות

כדי להצליח במלחמת מדין שבאה כנקמה על שהחטיאו את בני ישראל בעריות, היו צריכים לצאת במלחמה רק אנשים שלא חטאו אפילו במחשבה, לכן אמר הקב"ה למשה "נקום נקמת בני ישראל" שהוא ישכיל לידע וליקח למלחמה רק אנשים שלא חטאו אפילו במחשבה, כדי שלא יתעורר קיטרוג והמלחמה תצליח.

ואכן לא בחר משה רבינו את האנשים, כי אינו יכול לדעת מי לא חטא, אלא אמר להם "וימסרו" שרק מי שידוע שהוא נקי גם מהרהור עבירה יבוא מעצמו למלחמה. וכדי שלא יתביישו האחרים שחטאו, אמר שיבואו רק אלף מכל שבט, ואז יגידו האנשים שהאחרים שלא באו כי עברו כבר את המכסה של האלף.

ובזה מפרש רבינו מה שאמר "ויהיו על מדין" כי כשהאדם עושה דבר מצווה וקדושה הוא "עולה" וכשהאדם חוטא הוא יורד, וכופף את נפשו וראשו למטה, ולכן אמר "ויהיו על מדין" כלומר בדרגת הנפש, שלא יהיה בהם הטומאה שהוא גרמה שהם שוים בדרגה כמו מדין, אלא יהיו למעלה מהמדיינים בדרגה.

ומוסיף בענין דבר נורא - מדוע יצא למלחמה דוקא פנחס, ולא משה ויהושע שהיו גדולים וחשובים יותר. ומתרץ רבינו הקדוש, שדוקא פנחס היה ראוי לנקום בהם, כי הוא מסר נפשו במעשה זמרי ולא היה לו שום פגם, לעומת זאת, משה ויהושע היה להם פגם שלא מיחו בעוברי עבירה, ואם היו יוצאים בעצמם למלחמה היה מתעורר קיטרוג גדול.

(פרק לא פסוק ג, ופסוק ו)

זכותו יגן עלינו זכרוננו צדיק לברכה